

A 8062/11

AARDRIJKSKUNDIG
WOORDENBOEK

DER
NEDERLANDEN,

BIJENGEBRAGT

DOOR

A. J. van der Aa,

onder medewerking van eenige Vaderlandsche Geleerden.

ELFDE DEEL.

T. V.

Te Gorinchem, bij
JACOBUS NOORDUYN

1848.

TUBISHOF, alleen staand huis in het balj. van *Luxenburg*, grooth. *Luxenburg*, kw., arr., kant. en $\frac{1}{2}$ u. Z. van *Luxenburg*, gem. en parochie van *Hollerich*.

TUD (DE), verkeerde spelling van **DE TUUT**, geh. in het *Land-van-Haas-en-Waal*, prov. *Gelderland*. Zie **TUUT (DE)**.

TUENTA, oude naam van het lands. **TWENTHE**, prov. *Overijssel*. Zie **TWENTHE**.

TUIKWERT of **TUUKWERT**, geh. in *Fivelgo*, prov. *Groningen*, arr., kant. en 1 u. O. ten Z. van *Appingedam*, gem. en $\frac{1}{2}$ min. W. ten Z. van *Delfzijl*, $\frac{1}{2}$ min. W. van *Farmsum*, waartoe het kerkelijk behoort, $\frac{1}{2}$ u. Z. van het *Damsterdiep*.

Tijdens het beleg van *Delfzijl*, in 1815—1814, hadden de onze hier eene batterij, welke dikwerf door de Franschen van de wallen van *Delfzijl* beschoten werd en van waar de vrijwillige kavaleristen van den Heer *Luppus*, menigen dapperen aanval deden.

TUIL, kerk. ring, prov. *Gelderland*, klass. van *Zalt-Bommel*, bestaande uit de volgende 16 gem.: *Beest*, *Tuil*, *Deil-en-Enspik*, *Est*, *Geldermalsen*, *Gellicum-Renoy-en-Acquoy*, *Haafsten*, *Hellouw*, *Herwijnen*, *Meeteren*, *Ophemert-en-Zennewijnen*, *Opijnen-en-Heesselt*, *Rumpt*, *Varik*, *Vuren-en-Dalem*, *Waardenburg-en-Neerijnen*, welke door even zoo vele Predikanten bediend worden. Men heeft er 22 kerken en telt er 11,400 zielen, onder welke 3500 Ledematen.

TUIL, heerl. in den *Tielerwaard*, prov. *Gelderland*, *Benedendistrikt*, arr. *Tiel*, kant. *Geldermalsen*, gem. *Haafsten*; palende N. aan de heerl. *Enspik*, O. aan *Waardenburg*, Z. aan de *Waal*, W. aan *Haafsten*.

Deze heerl. bestaat uit den *Polder-van-Tuil* en de uiterwaarden; bevat het d. **TUIL**; beslaat, volgens het kadaster, 555 bund. 2 v. r. 5 v. ell., en telt 69 h., bewoond door 85 huisgez., uitmakende eene bevolking van 420 inw., die meest hun bestaan vinden in den landbouw.

De inw., die er op 26 na, alle Herv. zijn, onder welke 150 Ledematen, maken eene gem. uit, welke tot de klass. van *Zalt-Bommel*, ring van *Tuil*, behoort. De eerste, die in deze gem. het leeraarambt heeft waargenomen, is denkelijk geweest *Johannes de Roy*, die in het jaar 1615 herwaarts kwam, en in het jaar 1638 alhier overleed. Het beroep is eene collatie van den *Ambachtsheer*.

De R. K., van welke men er 26 aantreft, worden tot de stat. van *Varik* gerekend. — Men heeft in deze gem. eene school, welke gemiddeld door een getal van 50 leerlingen bezocht wordt.

Het schijnt zeer waarschijnlijk, dat **TUIL** de eigenlijke Hof Teisterbant is, die Bisschop *Meinwerk*, benevens de kerk en tienden aldaar, aan de abdij *Abdinghof* schonk. Zeker gaat het, dat men het reeds vermeld vindt in de negende eeuw, als *Thuil*, waarvan goederen, door Graaf *Rotgaricus*, aan de *St. Maartenskerk* van *Utrecht* werden geschonken. De tienden behoorden half aan de abdij *Elten*, die reeds in 976 daarvan in bezit was, en de Abt van *Abdinghof* verpachtte van ouds zijn gedeelte. Dus gaf hij het in het jaar 1359 in erfpacht aan Heer *Willem de Voicht van Tuil*, Ridder, voor acht lood zilver's jaars. Na zijnen dood, in 1369, werden die tienden door zijnen minderjarigen zoon *Gijsbert Voicht* ontvangen, die ze in 1370 aan *Rudolphus Pawe* opdroeg. Op zijn zegel voerde hij *Chastillon avec un oiseau en Chef pour brisure* (het wapen van *Chastillon*, met eenen vogel in het hoofd tot breekteeken), Dus behoorde hij niet tot het geslacht van **TUIL**. *Johan van Beesde*, zoon van Heer *Gerbrand van Beesde*,

verkreeg die erfpacht, in 1584, en na hem zijnen minderjarigen zoon WILLEM, genaamd VOICHT VAN TUIL in 1596. JOHAN voerde op zijn zegel *Chastillon avec les armes de Varick en franc quartier* (het wapen van CHASTILLON met het wapen van Varick als eerste kwartier).

Aangaande de kerkgifte, vindt men dat GRISELBERT VAN TUIL, GOOSSENSZON, aan de abdij Abdinghof twee morgen, te Haren, in het gericht van TUIL gelegen, in het jaar 1359 verkocht, en dat hij die, met het *jus patronatus*, dat daar aan gehecht werd, voor een half lood zilver 's jaars van de abdij, in erfpacht nam. Na zijne dood, in het jaar 1576, werd zijne dochter ELISABETH, vrouw van JOHAN VAN HAEFTEN, daarmede verleid, en in 1585, hun beider zoon GRISELBERT VAN TUIL, die zeker den naam van zijne moeder aangenomen had, hoewel hij het wapen van HAEFTEN voerde. Na zijne dood was zijne nicht BEATRIX VAN TUIL, die met DIRK DE ROVER, Heer EWOUTSZON, getrouwd was, zijn erfgenaam. De heerlijkheid is zeker voortgebragt, uit den hof aldaar, die door de abdij vervreemd is, zonder dat daarvan eenige narigten gevonden worden, ten minste in het midden der veertiende eeuw, schijnt zij niet meer daarvan in bezit geweest te zijn, dewijl de kerkgifte aan twee morgen lands te Haren gehecht werd. Mogelijk is de voorgedij van TUIL een overblijfsel van dit hof. GIJSBERT DE VOICHT VAN TUIL en zijne vrouw AGNES, maakten in 1512 leen aan den Graaf van Gelre, de hofstad TUIL en *Nesche*, de hofstede *Rodenburg*, met het water en de visscherij genaamd *Nesche*. Zijn zoon en kleinzoon bezaten de tienden, gelijk wij boven zagen, dus waarschijnlijk ook de heerlijkheid. In 1598 staat om het zegel van EDMOND VAN HELLU: *S. Edmondi Rover Sculteti de Tuil*; en hij voerde het wapen van Rover. In 1420 werd WILLEM VAN HAEFTEN, *van Renoy*, met de hofstad TUIL verleid, gelijk GIJSBERT DE VOICHT, het in 1512 geweest was; waarschijnlijk uit hoofde van zijne moeder ELISABETH DE VOICHT, getrouwd met NICOLAAS VAN HAEFTEN, DIRK DE ROVER VAN TUIL, komt meerimalen voor, van 1442 tot 1476; en zijn zoon GERRIT VAN TUIL, was desgelijks Heer van TUIL in 1476. Beide voerden *parti de Tuil et de Rover* (een gedeeld schild van Tuil en Rover). In het begin der zeventiende eeuw, was de heerlijkheid in het geslacht van LAESWIJK, en naderhand in dat van CUYCK VAN METEREN. In het laatst der vorige eeuw was deze heerl. het eigendom van Mr. P. BOELLAARD, in welk geslacht zij tot nu toe verbleven is, wordende zij thans in eigendom bezeten door Mevrouw de weduwe van den Kolonel BOELLAARD, woonachtig te Utrecht.

Het d. TUIL, TRUYL of TUYL, oudtijds TULE, ligt 4 u. Z. W. van Tiel, $\frac{1}{2}$ u. N. O. van Haften, nabij en gedeeltelijk aan de Waal, over welke riv. hier een gier- en pontveer op Zalt-Bommel is.

Dit dorp is zeer oud. Men vindt er reeds in de tiende en elfde eeuw gewag van gemaakt. Het telt in de kom van het d. 52 h. en ruim 200 inw. en is versierd met eene fraaije pomp.

De kerk, die in 1810 is gesticht en den 3 Maart 1811 ingewijd, is een fraai gebouw, opgeluisterd door twee schoone lichtkroonen en met een praalgraf van de familie BOELLAARD. Zij heeft eenen vóór eenige jaren verhoogden toren.

Men had hier vroeger ook de adell. h. Klingenberg, somtijds ook het Huis-te-Tuil geheeten, Appelenburg en Kunnezand, zijnde thans boerenstellingen.

Er is aldaar een station der paardenposterij gevestigd. Ook vergadert er de Dijkstoel van de Tielerwaard.

Het wapen bestaat uit een veld van zilver, met drie doggen koppen van keel, vergezeld *en chef* van twee tegen elkander steigerende paarden van sabel en *en pointe*, van een Griekseh kruis.

TUIL (HET HUIS-TE-), voorm. adell. h. in den *Tielerwaard*, prov. *Gelderland*. Zie KLINGELBERG.

TUIL (DE POLDER-VAN-), pold. in den *Tielerwaard*, prov. *Gelderland*, arr. en kant. *Tiel*, gem. *Haaften*, heerl. *Tuil*; palende N. aan den Polder-van-Enspik, O. aan den Polder-van-Waardenburg, Z. aan de Waal, Z. W. aan de Uiterwaarden-van-Tuil, W. aan den Polder-van-Haaften.

Deze pold., beslaat, eene oppervlakte van 335 bund. 2 v. r. 3 v. ell. schotbaar land; telt 61 h., waaronder 15 boerderijen; en wordt, door eenen molen en de Latensteinsche-sluis, op de Linge, van het overtollige water ontlast.

Den 15 Junij 1859 werd de achtkanten watermolen van dezen polder door den bliksem getroffen en tot den grond toe afgebrand, maar hij is later weder opgebouwd. — De POLDER-VAN-TUIL wordt door Poldermeesters bestuurd.

TUIL (DE UITERWAARDEN-VAN-), uiterwaarden tegen de Waal, aan den *Tielerwaard*, prov. *Gelderland*, arr. en kant. *Tiel*, gem. *Haaften*, heerl. *Tuil*; palende N. aan den Polder-van-Tuil, Z. aan de Waal, W. aan den Polder-van-Haaften.

Deze uiterwaarden beslaan, volgens het kadaster, eene oppervlakte van nagenoeg 4 bund. Zij zijn in den loop der tijden afgeslagen, en worden jaarlijks kleiner.

TUILERVAART (DE), water in den *Tielerwaard*, prov. *Gelderland*, van de Waal af bij Tuil, zich noordwaards uitstreckende voorbij Meeteren tot bij Deyl, aan de Linge, en van gene zijde der Linge, naar het stadje Culenborg; makende op deze wijze een doortogt van Zalt-Bommel tot het Land-van-Culenborg, dwars door den *Tielerwaard* en Culenborg, eene lengte van $3\frac{1}{2}$ uur, maar thans niet meer bevaarbaar.

TUILSCHE-VLIET (DE), water in den *Tielerwaard*, prov. *Gelderland*, gem. *Tuil*.

Dit water komt uit slooten en kwellingen voort; loopt tusschen de heerl. Tuil en Waardenburg door, en ontlast zich in de *Linge*.

TUIMELAAR (DE), herberg in *Staats-Vlaanderen*, in het *Vrije-van-Sluis*, prov. *Zeeland*, arr. en $7\frac{1}{2}$ u. W. van *Middelburg*, kant., distr. en 1 u. Z. van *Sluis*, gem. *Heille*. — Er wordt aldaar jaarlijks eene kermis gehouden.

TUIMELAARSKREEK (DE), waterloop in de heerl. *Steenbergen*, prov. *Noord-Brabant*, in den *Kruislandsche-polder*. Het is eene sprank der *Wouwsche-beek*, beginnende $\frac{1}{2}$ u. W. van *Kruisland* en loopende oostwaarts door dien polder.

TUINDER-POLDER (DE), pold. in *Rijnland*, prov. *Zuid-Holland*. Zie KOGJES-POLDER (DE).

TUINEKEN (HET), voorm. schorre, in *Staats-Vlaanderen*, in het *Land-van-Kadzand*, heerl. *Nieuwvliet*, prov. *Zeeland*, dat bij een ootrooi van *Filips den Schoone*, in December 1505, met andere aanwasen, aan *Willek Laureyn* en *Jeronymus Laureyn* gegeven werd, en moet gelegen hebben, ten Noorden van de plaats, waar thans de pold. *Met Teneije* gevonden wordt.

TUINEN (DE), geb. in het balj. van *Blois*, prov. *Noord-Holland*, Zie *Wijkertunnen*. (DE).